

LIETUVOS KARIUOMENĖ STEIGIAMOJO SEIMO RINKIMŲ IŠVAKARĖSE IR RINKIMŲ ĮSTATYMO PAKEITIMAS

DR. AUŠRA JUREVIČIŪTĖ

Vytauto Didžiojo karo muziejus

Vytautas the Great War Museum

K. Donelaičio g. 64, LT-44248, Kaunas

El. paštas ausrajureviciute@hotmail.com

Santrauka

Straipsnyje supažindinsime su Lietuvos kariuomene kūrimosi ir kovų su bolševikais ir bermontininkais metu. Daugiausia dėmesio skirsime 1920 m. vasario 22–24 d. Priešvalstybiniam sukilimui¹, nes jis buvo ypač svarbus dėl balsavimo teisės suteikimo kariams ir besikuriančios kariuomenės įvaizdžiui bei karių motyvacijai. Sukilimo rengėjais buvo įvardijami lenkai, bolševikai ir vokiečiai. Jiems visiems buvo naudinga nestabili padėtis Lietuvoje, kad nebūtų išrinktas Steigiamasis Seimas ir kitos valstybės nepripažintų Lietuvos kaip demokratiškais pagrindais sukurtos valstybės. Analizuojant karinę ir oficialiąją spaudą, atskleidžiamas kariuomenės požiūris į rinkimus ir karių dalyvavimą juose, ypač po maišto. Supažindinama su 15 karių, išrinktų į Steigiamąjį Seimą, trumpomis biografijomis, darbais šiame Seime, įvardijama, kiek buvo karininkų, kareivių, savanorių, Vyties Kryžiaus ordino kavaliierių.

¹ Vartosime terminą Priešvalstybinis sukilimas, remdamiesi Lietuvos kariuomenei įsakymu Nr. 254 1920 m. vasario 29 d. Istoriofografijoje šis įvykis įvardijamas Kauno įgulos sukilimu, Panemunės sukilimu, Kareivių maištu ir kt.

Reikšminiai žodžiai: Lietuvos kariuomenė, Nepriklausomybės kovos, Steigiamasis Seimas, sukilimas, teisė balsuoti, rinkimų įstatymas.

Įvadas

Vasario 16-osios aktu paskelbus Lietuvos nepriklausomybę buvo įtvirtinta ir Steigiamojo Seimo reikšmė. Paskutinėje pastraipoje sakoma, „kad Lietuvos valstybės pamatus ir jos santykius su kitomis valstybėmis privalo galutinai nustatyti kiek galima greičiau sušauktas Steigiamasis Seimas, demokratiniu būdu visų jos gyventojų išrinktas“². Ši tikslą įgyvendinant, išskirtinį, gal net pagrindinį, vaidmenį suvaidino Lietuvos kariuomenė, ji kovose apgynė nepriklausomybę ir sudarė sąlygas įvykti demokratiniams rinkimams į Steigiamąjį Seimą. Tačiau kariuomenei reikėjo kovoti ne tik mūšio lauke, bet ir už savo karių teisę dalyvauti rinkimuose. Dėl šios teisės nuomonių buvo įvairių, bet dauguma politinių jėgų ją vertino atsargiai. Balsavimo teisė kariams buvo suteikta tik po 1920 m. vasario 22–24 d. Priešvalstybinio sukilimo, ne demokratiniu būdu privertusio Laikinąją Tarybą priimti kariams svarbų rinkimų įstatymą. Pagal iki tol galiojusį įstatymą, kariai galėjo būti tik renkami. Šia teise dalis karių pasinaudojo ir buvo išrinkti į Steigiamąjį Seimą.

Straipsnio tikslas parodyti Lietuvos kariuomenės padėtį Steigiamojo Seimo išvakarėse. Išanalizuoti 1920 m. vasario 22–24 d. Priešvalstybinio sukilimo priežastis ir organizatorius, atskleisti, kiek jis buvo svarbus dėl balsavimo teisės į Steigiamąjį Seimą suteikimo kariams. Supažindinti su kariais, išrinktais į Steigiamąjį Seimą, ir jų veikla jame.

Straipsnis pagrįstas amžininkų atsiminimais, archyvine medžiaga, to meto karine spauda ir istoriografija, skirta Steigiamojo Seimo istorijai. Daugiausia remtasi laikraščiu „Kariškių žodis“ ir oficiozu „Lietuva“.

² Vasario 16 d. aktas. *Vasario 16-oji Lietuvos valstybės atkūrimo diena*. 2007, p. 402.

Kariuomenės kūrimas ir Nepriklausomybės kovos nagrinėjami remiantis įsakymais kariuomenei, Kazio Ališausko³, Vytenio Statkaus⁴, Vytauto Lesčiaus⁵ monografijomis ir Jono Vaičenonio straipsniu⁶. Steigiamojo Seimo narių karių biografijos pristatomos remiantis Lietuvos Steigiamojo Seimo (1920–1922 metų) biografiniu žodynu, Lietuvos kariuomenės karininkų (1918–1953) leidiniais ir Viliaus Kavaliausko knyga⁷ apie Vyties Kryžiaus kavalierius bei Kęstučio Kilinsko straipsniu⁸. Ypač sudėtinga buvo nagrinėti 1920 m. vasario 22–24 d. Priešvalstybinių sukilimą, nes jis interpretuojamas labai įvairiai, bet išsamių tyrimų kol kas nėra. Straipsnyje panaudoti kūrėjo savanorio M. Kliknos atsiminimai apie dalyvavimą malšinant sukilimą⁹. Šios temos tyrimui labai pasitarnautų Lenkijos ir SSRS archyvų medžiaga, bet jos mes neturime.

Chronologinės ribos: 1918–1920 m.

Tyrimo metodai: aprašomasis, analizės, lyginamasis.

1. Kariuomenės kūrimas ir Lietuvos nepriklausomybės kovos 1918–1920 m. pradžioje

Pirmieji žingsniai kuriant Lietuvos kariuomenę buvo Vyriausiojo lietuvių komiteto Rusijoje nario Kazio Škirpos raštas „Lietuvos kariuomenės klausimu. Sumanymas“, jo įteiktas Lietuvos Tarybos pre-

³ Ališauskas, K. *Kovose dėl Lietuvos Nepriklausomybės 1918–1920*. Čikaga, 1972.

⁴ Starkus, V. *Lietuvos ginkluotosios pajėgos 1918–1940*. 1986.

⁵ Lesčius, V. *Lietuvos kariuomenė 1918–1920*. Vilnius, 1998.

⁶ Vaičenonis, J. Lietuvos kariuomenė skaičiais 1920–1939 m. *Karo archyvas*, t. 17, p. 144–180.

⁷ Kavaliauskas, V. *Lietuvos karžygiai (Vyties kryžiaus kavalieriai) (1918–1910)*, t. 5, Vilnius, 2012.

⁸ Kilinskas, K. Karininkų, kareivių ir karo valdininkų dalyvavimo Steigiamojo Seimo rinkimuose problema ir jos sprendimas 1919–1920 metais. *Lietuvos istorijos studijos*. 2017. Nr. 40, p. 23–34.

⁹ Klikna, M. Atsiminimai apie 1920 m. įvykius Lietuvos kariuomenėje. 1929 m. *Vrublevskių biblioteka*. F. 193–109.

zidiumui 1918 m. balandžio 25 d.¹⁰ Šis K. Škirpos memorandumas sulaukė atgarsio ir tarp kitų karininkų. 1918 m. gegužės 21 d. karininkas Stasys Zaskevičius įteikė Tarybai būsimos Karo ministerijos organizacinę schemą su komentarais. Tik 1918 m. rudenį Lietuvos Valstybės Taryba ėmėsi kurti krašto apsaugą. 1918 m. spalio 8 d. buvo įsteigta Apsaugos komisija, ją sudarė pirmininkas Stasys Šilingas, nariai Saliamonas Banaitis, dr. Jurgis Alekna ir karininkas Jurgis Kubilius. Vėliau ją papildė Liudas Gira, karininkas Stasys Nastopka ir karo gydytojas Valdas Nagevičius. Prasidėjo karininkų, karo valdininkų ir kareivių registracija. Spalio 16 d. atvyko 11 savanorių-kareivių, o spalio 17 d. per vakarinį patikrinimą kareivinėse nuskambėjo ir mūsų karių giedamas himnas¹¹. O lapkričio 1 d. prie Valstybės Tarybos durų buvo pastatyta mūsų sargyba, vadovaujama karininko Vinco Grigaliūno-Glovackio. Lietuvos kariai turėjo perimti iš besiruošiančių palikti Lietuvą vokiečių ne tik valstybės apsaugą, bet ir gintis nuo priešų: besiveržiančių bolševikų ir sutrukdyti lenkų dvarininkams užvaldyti Lietuvą ir perduoti ją Lenkijai. Taip pat reikėjo apsaugoti gyventojus nuo vokiečių kareivių – šie, sutrikus jų kariuomenės tiekimui, buvo dezorganizuoti ir pradėjo terorizuoti ir plėšti vietinius gyventojus. Tačiau tai daryti buvo galima tik visai slaptai, kad vokiečiai sužinoję neišvaikytų. Nuolatinio aprūpinimo dar nebuvo, todėl daug ką reikėjo įsigyti iš aukotų lėšų arba atsinešti patiems. Esant tokiai sudėtingai situacijai buvo išleistas Apsaugos ministerijos lapkričio 23 d. įsakymas kurti kariuomenę. Jame buvo rašoma: „Steigiu Apsaugos Tarybą iš šių asmenų: pulkininko Chaleckio, papulkininkio Nastopkos ir papulkininkio Nagevičiaus. Pulkininką Kubilių skiriu Apsaugos ministerijos Štabo Viršininku. Pulkininką Galvydį-Bykauską skiriu vadu pirmojo pulko, steigiamojo Alytuje“¹². Pasirašė Apsaugos ministras

¹⁰ Lesčius, V. *Lietuvos kariuomenė 1918–1920*. Vilnius, 1998, p. 66.

¹¹ Ališauskas, K. *Kovose dėl Lietuvos Nepriklausomybės 1918–1920*. Čikaga, 1972, p. 51.

¹² Apsaugos Ministerijos įsakymas Nr. 1, 1918 m. lapkričio 23 d., Vilnius.

prof. Augustinas Voldemaras ir Štabo viršininkas pulkininkas Jurgis Kubilius. Kariuomenės organizavimo klausimas buvo svarstomas Lietuvos Valstybės Tarybos posėdžiuose 1918 m. lapkričio 28 d. ir gruodžio 2 d. Apsaugos ministras A. Voldemaras nušvietė sudėtingą padėtį šalyje: gresia iš Rytų bolševizmo pavojus ir greitai laiku pavojus iš Pietų – iš Lenkijos. Savo jėgomis neilgai galėsime išsilaikyti, o dėl pagalbos iš kitų valstybių nesusitarta¹³. Jau gruodžio 4 d. laikraštelyje „Lietuvos aidas“ buvo įdėtas pirmas skelbimas, kviečiantis stoti į I pulką „buvusius jaunus kareivių mokytojus, paaficerius ir viršilas (feldfelibus), buvusį kadra rusų ar vokiečių kariuomenėje“¹⁴. Tačiau iki gruodžio 23 d., kai atsistatydino Vyriausybė ir buvo suformuotas Mykolo Šleževičiaus vadovaujamas kabinetas, didelių darbų kuriant ir stiprinant kariuomenę nebuvo atlikta. Todėl jau gruodžio 29 d. buvo paskelbtas istorinis atsisaukimas „Į Lietuvos piliečius!“, kuriame buvo pranešama, kad Lietuvai gresia pavojus, todėl „Drąsiai, be baimės, kaip mūsų tėvai ir sentėviai, užstokim priešams kelią, pakelkim žygį už mūsų Motiną Tėvynę, už Lietuvos valstybę!“¹⁵. Taip pat buvo paskelbtos Sąlygos stojimo į Krašto apsaugą ir Instrukcijos savanoriams šaukti¹⁶. Nuo sausio 13 d. buvo pradėti registruoti savanoriai. Jie turėjo atvykti su savo apranga ir maistu, o aprūpinimas prasidėjo tik vasarį, nors 6 sąlygų punktas skelbė: „Lietuvos Vyriausybė duoda kiekvienam kareiviui savanoriui išlaikymą ir 100 markių algos mėnesiui. Be to kiekvieno savanorio šeimynai, savanorio išlaikomai, duoda pašalpos tam tikromis sąlygomis“¹⁷. Iki 1919 m. sausio 15 d. užsiregistravo apie 3000 savanorių¹⁸. Tai rodo, kad kariuomenės kūrimas vyko didelio pirmųjų jos kūrėjų entuziazmo dėka. Per 1919 m. buvo

¹³ Lesčius, V. *Lietuvos kariuomenė 1918–1920*. Vilnius, 1998, p. 76.

¹⁴ Laikinosios valdžios įstatymai. *Lietuvos aidas*, 1918 m. gruodžio 4 d. Nr. 148.

¹⁵ Į Lietuvos piliečius. *Ten pat*, 1918 m. gruodžio 29 d. Nr. 164, p. 2.

¹⁶ *Ten pat*.

¹⁷ Sąlygą stoti į Lietuvos Krašto Apsaugą. *Laikinosios Vyriausybės žinios*. 1919 m. balandžio 4 d. Nr. 5.

¹⁸ Starkus, V. *Lietuvos ginkluotosios pajėgos 1918–1940*. 1986, p. 33.

registruoti 5435 savanoriai¹⁹. 1919 m. sausio 15 d. buvo paskelbta ir karininkų bei karo valdininkų mobilizacija, nurodant, kad mobilizuojami visi iki 45-erių metų, tarnavę armijoje, jie turi atvykti į Kauną, Alytų ar Gardiną ne vėliau kaip iki vasario 1 d.²⁰ Didžiąją karininkijos dalį sudarė karininkai, grįžę iš Rusijos kariuomenės, o dalis buvo ir lietuviškų dalinių Rusijoje kūrėjai. Tačiau apie kareivius, grįžusius iš Rusijos po Pirmojo pasaulinio karo pabaigos, to pasakyti negalime, tik nedidelė jų dalis įstojo į Lietuvos kariuomenę. Kareivių, gimusių 1897–1898 m., mobilizacija buvo paskelbta 1919 m. kovo 5 d.

1919 m. sausio 5 d. – 1920 m. sausio 5 d. kovos su bolševikais

Gruodžio 31 d. vokiečiai pradėjo trauktis iš Vilniaus ir nukabino savo vėliavą nuo Gedimino pilies bokšto. Tada karininkas Kazys Škirpa su karo valdininkais Jonu Nisteliu bei Petru Gužu ir kareiviais Albinu Rauba, Romualdu Marcaliu, Pranu Plauska, Jonu Norvila, Miku Slyvausku, Vincu Steponavičiumi ir Stasiu Butkumi iškėlė Lietuvos vėliavą pilies bokšte, ji ten plevėsavo iki sausio 5 d. – kol sudraskė bolševikai, palikdami tik raudoną spalvą. Tačiau dar iki to, gruodžio 29 d., bolševikai pradėjo veržtis į Lietuvą. Jie užėmė Švenčionėlių, Zarasų, Įlaukės liniją. Bolševikai puolė ne tik Vilnių, jau sausio 9 d. jie užėmė Panevėžį ir Ukmergę, o mėnesio paskutinėmis dienomis Šiaulius. Sudėtinga situacija buvo ir Kaune, kur šeiminkavo vokiečiai. Jie sausio 11 d. nušovė du mūsų savanorius, einančius į tarnybą karo ligoninėje. Tai buvo Juozas Zambacevičius ir Antanas Kalasiūnas – pirmosios mūsų kariuomenės aukos. Vasario 2–5 d. vyko ir mūsų kariuomenės Kėdainių apsaugos būrio susirėmimai su bolševikais. Per šias kovas mūšio lauke žuvo pirmas mūsų kareivis Povilas Lukšys. Kovoje su bolševikais padėjo ir vokiečių „Grenzschutz Nord“ dalys,

¹⁹ *Savanoris*. Kaunas, 1928, p. 135.

²⁰ Karininkų mobilizacija. *Laikinosios Vyriausybės žinios*. Kaunas, 1919 m. sausio 16 d. Nr. 2–3.

jos vasario 10–12 d. iš Sedos–Mažeikių rajonų nustūmė bolševikus iki Kuršėnų. Vasario 13 d. mūsų kariuomenė atsiėmė Jiezną, bet tą pačią dieną bolševikai puolė Alytų, čia ant tilto žuvo pirmas karininkas Antanas Juozapavičius, 14-u numeriu užsirašęs į Lietuvos kariuomenę ir vadovavęs I pėstininkų pulkui. Jis žuvo gelbėdamas pulko ginklus, tuo metu labai reikalingus. A. Juozapavičius įsakė trauktis iš Alytaus, nes čia buvo per didelės bolševikų pajėgos, kad būtų įmanoma jas atremti. Besitraukdamas sužinojo, kad kareivinėse liko 300 šautuvų, todėl įsakė juos krauti į vežimus, ištuštinus iš šių duoną, ir vežti. A. Juozapavičius pasiryžo ginklus išgelbėti. Pirmas ginklų vežimas pervažiavo tiltą, o A. Juozapavičius lydėjo antrąjį, bet buvo nušautas, o ginklai atiteko bolševikams.

Iškirtinis įvykis, turėjęs tarptautinį atgarsį, buvo 1919 m. kovo 18 d. JAV misijos užpuolimas „Metropolio“ viešbutyje. Ten eidamas tarnybines pareigas, saugodamas JAV misiją, vokiečių feldfelbelio buvo nušautas kareivis savanoris Pranas Eimutis. JAV misija buvo kovo 15 d. atvykusi į Kauną susipažinti su Lietuvos kariuomenės pajėgumais ir pranešti vadovybei, ar Lietuva galės apsiginti, nes tai turėjo įtakos Lietuvos pripažinimui. Kai įvyko incidentas, viešbutyje JAV misijos atstovų nebuvo, nes kaip tik tuo metu jie, apsilankę fronte, grįžo į Kauną.

Kovą – rugpjūtį vyko įnirtingos ir permainingos kovos su bolševikais ir tik rugpjūčio 24–30 d. vyko didžioji operacija, kai bolševikai buvo galutinai išvyti iš Lietuvos ir nublokšti už Dauguvos. 1920 m. sausio 2–3 d. mūsų žvalgai paskutinį kartą puolė bolševikus, o sausio 3 d. lenkai ir latviai kartu puolė bolševikus, paėmė Daugpilį ir atskyrė lietuvių kariuomenę nuo bolševikų. Tai buvo lietuvių karo su bolševikais pabaiga.

1919 m. liepos 26 d. – gruodžio 15 d. kovos su bermontininkais

Kovos su šiuo priešu prasidėjo liepos 26 d., kai iš Latvijos pirmas jų būrys atvyko į Kuršėnus. Bermontininkų tuo metu buvo apie

51–52 tūkst. karių²¹. Lietuvos – apie 25 tūkst. Į kovą su bermontininkais Lietuva galėjo pasiūsti tik apie 12 tūkst. karių. Bermontininkų puolimas ties Šiauliais turėjo prasidėti lapkričio 16 d., tačiau Lietuvos kariuomenės vadovybei didelės įtakos turėjo santarvininkų misija, jai vadovavo H. A. Niselis ir nuolat grasino: jei Lietuvos kariuomenė puls bermontininkus, šiems į pagalbą iš Vokietijos ateis kelios vokiečių divizijos. Tačiau fronto vadas plk. lt. Kazys Ladiga sukvietė savo štabą Baisogaloje ir paaiškinęs susidariusias sąlygas davė įsakymą pulti bermontininkus. Puolimo tikslas buvo išvyti juos iš Lietuvos. Svarbiausia buvo paimti Šiaulius, todėl pagrindinės kautynės įvyko ties Radviliškiu, čia bermontininkai po nelengvų kautynių buvo sumušti ir paimtas didelis karo grobis, dalis jo saugoma Vytauto Didžiojo karo muziejuje. Tačiau sėkmingai prasidėjusi operacija dėl Niselio misijos buvo sustabdyta. O lapkričio 24 d. Lietuvos ir Vokietijos buvo susitarta, kad vokiečiai paliks Lietuvai savo turtą, o mūsų kariuomenė netrukdyt vokiečiams evakuotis.

1919 m. balandžio 18 d. – 1920 m. gruodžio 1 d. kovos su lenkais

Kovos su lenkais vyko tuo pat metu, kai Lietuvos kariuomenė dar kovojo su bolševikais. Lenkai visą laiką stengėsi įsibrauti į Lietuvos teritoriją, nežiūrint to, kad Antantės buvo nustatyta demarkacinė linija, vadinama Fošo linija. Tačiau lenkai peržengė pirmąją ir antrąją Fošo liniją, nes lietuviai, kovodami su bolševikais, neturėjo pajėgumų pasipriešinti lenkams.

Lietuvos valstybingumui buvo svarbus Lenkų karinės organizacijos (POW), rengusios perversmą Lietuvoje 1919 m. rugpjūtį – rugsėjį ir norėjusios sunaikinti mūsų nepriklausomybę, susekimas ir sunaikinimas.

Lietuvos kariuomenė 1919 m. rudenį – 1920 m. pradžioje turėjo kariauti trimis frontais: su bolševikais vyko pavieniai susidūrimai,

²¹ Ališauskas, K. *Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės 1918–1920 m.* Čikaga, 1972, p. 391.

su bermontininkais – karo veiksmai, ypač lapkritį. Nuo 1920 m. sausio iki liepos 6 d. buvo palyginti ramus laikotarpis, karinių veiksmų nevyko, tik pavieniai susidūrimai su lenkais ties demarkacine linija. Jie vykdavo kas dieną. Didesni susidūrimai vyko kovo 14–22 d. ties Kalkūnų–Turmanto ruožu. O kovo 22–29 d. lenkai kas dieną puldinėjo demarkacijos liniją prie Vištyčio. Tačiau šis sąlyginės ramybės laikotarpis nebuvo išnaudotas kariuomenei didinti ir tinkamai parengti. Tačiau ir patirdama sunkumų, kovodama keliais frontais Lietuvos kariuomenė 1918–1920 m. sugebėjo suformuoti šiuos karinius dalinius, kuriuose buvo apie 45 tūkst. karių:

1 pėstininkų Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino pulką 1918 m. lapkričio 1 d. (vardas suteiktas 1919 m. spalio 30 d.). Vadas kar. V. Grigaliūnas-Glovackis, lapkričio 23 d. kar. Jonas Galvydis-Bykauskas Vilniuje.

2 pėstininkų Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Algirdo pulką 1918 m. gruodžio 5 d. (vardas suteiktas 1919 m. gruodžio 5 d.). Vadas kar. Vincas Grigaliūnas-Glovackis Vilniuje.

3 pėstininkų Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto pulką 1919 m. gegužės 4 d. (vardas suteiktas 1920 m. vasario 16 d.). Vadas kar. Pranas Liatukas Raseiniuose.

4 Lietuvos Karaliaus Mindaugo pulką 1918 m. gruodžio 30 d. (vardas suteiktas 1919 m. gruodžio 29 d.). Vadas kar. Jonas Variakojis, Panevėžyje.

5 pėstininkų Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Kęstučio pulką 1919 m. kovo 2 d. (vardas suteiktas 1920 m. vasario 13 d.). Vadas kar. Kazys Škirpa Kaune.

6 pėstininkų kunigaikščio Margio pulką, sudarytą iš 2 pėstininkų pulko 1 bataliono, 1918 m. gruodžio 5 d. (vardas suteiktas 1920 m. lapkričio 20 d.). Vadas kar. Jurgis Butkus.

7 pėstininkų Žemaičių Kunigaikščio Butegeidžio pulką Kaune, 1919 m. gruodžio 8 d. (vardas suteiktas 1920 m. sausio 9 d.). Vadas kar. Edvardas Adamkavičius Kaune.

8 pėstininkų Kauno kunigaikščio Vaidoto pulką 1919 m. gruodžio 8 d. (vardas suteiktas 1920 m. vasario 16 d.). Vadas kar. Jurgis Kubilius Ukmergėje

9 pėstininkų Lietuvos Kunigaikščio Vytenio pulką 1919 m. birželio 20 d. Joniškėlio batalioną (vardas suteiktas 1920 m. kovo 1 d.). Vadas kar. Aleksandras Jakaitis Joniškėlyje

1 artilerijos bateriją 1919 m. sausio 6 d. Vadas kar. Eduardas Jodko, 1919 m. sausio 24 d. kar. Vincas Geiga.

2 artilerijos bateriją 1919 m. kovą. Vadas kar. Pranas Uogintas, Aukštoji Panemunė.

3 artilerijos bateriją 1919 m. kovo 28 d. Vadas kar. Česlovas Michnevičius, Aukštoji Panemunė.

4 artilerijos baterija suformuota 1919 m. kovo 24 d. iš 1 baterijos 2 būrio. Vadas nuo 1919 m. birželio 2 d. kar. Motiejus Pečiulionis. Aukštoji Panemunė.

1 husarų kunigaikščio Jonušo Radvilos pulką. 1 raitelių pulką 1919 m. sausio 11 d. (vardas suteiktas 1927 m. rugsėjo 25 d.). Vadas kar. Vladas Bielinskas, nuo 1919 m. liepos 1 d. kar. Pranas Jackevičius Kaune.

Lietuvos karines oro pajėgas 1919 m. sausio 24 d. Suorganizavus karo technikos dalis, buvo sudarytas aviacijos skyrius. 1919 m. kovo 12 d. aviacijos dalis ir Karo aviacijos mokykla.

Ryšių batalioną 1919 m. sausio 8 d.

Automobilių batalioną 1919 m. sausio 30 d. Iš Inžinerijos kuopos atskirta automobilių kuopa, vėliau batalionas.

1 gudų atskirą kuopą 1919 m. vasario 27 d., vėliau atskira gudų kuopa, įėjo į gudų pėstininkų batalioną, nuo 1920 m. balandžio 20 d. atskira kuopa. Vadas kar. Vitalis Kozlovas.

1920 m. vasario 10 d. iš šių veikusių dalių buvo suformuotos trys divizijos. Tačiau jei pažvelgtume į statistiką ir paskirstytume skaičius per dvejus metus, galėtume teigti, kad tai buvo per maži skaičiai, nes pagal patvirtintus etatus atskiroms karinėms dalims kariuomenėje trūko 43,2 proc. karininkų, 51,7 proc. karo valdininkų, 29,8 proc. kareivių

ir 46,5 proc. arklių²². Taigi karinės jėgos itin trūko, ir tai padarė neišvengiamą įtaką Nepriklausomybės kovoms 1920 m. sausio 24 d., prasidedant kovoms su lenkais, kariuomenės sąrašuose buvo 28 903 kariai (iš jų 27 725 kareiviai, 860 karininkų, 290 valdininkų ir 28 gydytojai)²³. Tų pačių metų kovo 13 d. kariuomenėje buvo 30 366 kariai (28 925 kareiviai, 900 karininkų, 444 valdininkai ir 97 gydytojai), rugsėjo 1–8 d. kariuomenėje buvo 27 802 kariai (26 391 kareiviai, 970 karininkų, 350 valdininkų ir 91 gydytojas)²⁴.

2. 1920 m. vasario 22–24 d. Priešvalstybinis sukilimas ir rinkimų teisės kariams suteikimas

Susiklostė sudėtinga situacija: kariuomenei beveik visą laiką dalyvaujant kovose, prasidėjo rinkimų į Steigiamąjį Seimą kampanija. Šiame etape dėl rinkimų teisės suteikimo kariams buvo svarbus ir pačios kariuomenės vaidmuo. Kokiomis aplinkybėmis kariai gavo teisę balsuoti?

Mūsų kariuomenės atstovai nebuvo abejingi Lietuvos politiniams įvykiams. Juk valstybė, dėl kurios jie kovojo, rengėsi pirmiesiems demokratiškiems rinkimams. Tai atsispindi karinėje spaudoje. 1919 m. liepos 3 d., dar iki Steigiamojo Seimo rinkimų įstatymo priėmimo, „Kariškių žodyje“ publikuotas inicialais pasirašytas straipsnis „Kariškiai ir Steigiamasis Seimas“. Jame viltingai rašoma, kad „esanti valdžios sudaryta komisija rinkimams į steigiamąjį seimą parengti. Jei sąlygos bus patogios, tai už kokių dviejų mėnesių galima tikėtis jau paties seimo. Seimas turės paliesti visus Lietuvos piliečius, neišskiriant ir kariškių“²⁵. Autorius rašo, kad reikia kuo greičiau kariškiams pareikšti

²² Lesčius, V. *Lietuvos kariuomenė 1918–1920*. Vilnius, 1998, p. 423.

²³ Vaičenonis, J. *Karo archyvas*. t. XVII, p. 150.

²⁴ *Ten pat*.

²⁵ A. G. Kariškiai ir Steigiamasis Seimas. *Kariškių žodis*. 1919 m. liepos 3 d. Nr. 7, p. 50.

nuomonę ir pageidavimus, kad komisija atsižvelgtų į juos. Kariškiams svarbu, kokios bus jų teisės per Seimo rinkimus, ar turės jie tokias pat rinkimų teises kaip ir kiti piliečiai, ar jos nebus apribotos. Autoriaus, kariškio, nuomone, „Kiek leis karinė Lietuvos padėtis, kariškiai turi dalyvauti į steigiamąjį seimą rinkimuose. Jie turi turėti kaip aktyvią, taip ir pasyvią rinkimo teisę (rinkti ir būti renkamiems)“²⁶. Tokią nuomonę autorius grindė tuo, kad kai kurie kariškiai dar prieš įstodami į kariuomenę buvo žinomi visuomenei. O jų dalyvavimas kuriant kariuomenę ir kovose už Lietuvos laisvę turi būti visuomenės įvertintas ir jie gali būti išrinkti į Steigiamąjį Seimą. Autorius išreiškė ir abejonų dėl kariškių dalyvavimo – tai gali pakenkti pačiai kariuomenei, jei ši būtų įvelta į politinius dalykus, ypač jei per rinkimus dar vyktų kovos už laisvę. Tačiau autorius vylėsi, kad kariškiams, kaip lygiateisiams piliečiams, vis dėlto bus leista dalyvauti dedant valstybės pamatus. Optimistiniai straipsnio autoriaus A. G. lūkesčiai neišsipildė – buvo priimtas įstatymas, nesuteikiantis balsavimo teisės kariškiams.

1919 m. spalio 30 d. Valstybės Taryba trečiuoju skaitymu priėmė Lietuvos Steigiamojo Seimo rinkimų įstatymą. Pirmos dalies 2 punktu buvo nustatyta, kas gali dalyvauti rinkimuose ir turi balsavimo teisę: „Rinkimuose dalyvauja visų tikėjimų ir tautų Lietuvos piliečiai, vyrai ir moterys, kuriems rinkikų sąrašus statyti pradendant suėjo 21 metai“²⁷. Prie punkto buvo pridėta pastaba, apibrėžianti karių statusą per rinkimus: „karininkai, mobilizuotieji karo valdininkai ir kareiviai atstovų nerenka, bet patys atstovais renkami gali būti“²⁸. Toks sprendimas nedidele balsų persvara buvo priimtas po karštų komisijos narių, rengusių Steigiamojo Seimo rinkimų įstatymą, diskusijų²⁹.

²⁶ *Ten pat.*

²⁷ Lietuvos Steigiamojo Seimo rinkimų įstatymas. *Vyriausybės žinios*. 1919 m. spalio 30 d., p. 1.

²⁸ *Ten pat.*

²⁹ Kilinskas, K. Karininkų, kareivių ir karo valdininkų dalyvavimo Steigiamojo Seimo rinkimuose problema ir jos sprendimas 1919–1920 metais. *Lietuvos istorijos studijos*. 2017. Nr. 40, p. 26.

Komisijai vadovavo vidaus reikalų ministras Petras Leonas ir įvairių partijų bei valstybės teisinių institucijų atstovai: teisingumo ministras Liudas Noreika, ministras be portfelio žydų reikalams Maksas Solo-veičikas, Valstybės Tarybos narys kun. Kazimieras Steponas Šaulys, Valstybės Tarybos narys dr. Eliziejus Draugelis, Vyriausiojo Lietuvos Tribunolo narys Augustinas Janulaitis, Kauno apygardos teismo pirmininkas Vladas Mačys, Kauno apygardos teismo gynėjas Rapolas Skipitis, Užsienio reikalų ministerijos reikalų vedėjas dr. Dovas Zau-nius, Kauno miesto valdybos nariai Mikas Junavičius ir Levas Garfunkelis, agronomas Jonas Masiulis ir ekonomistas Jonas Blynas³⁰.

Partijos įvairiai vertino kariškių dalyvavimą Steigiamojo Seimo rinkimuose. Už demokratinių ir lygių visiems piliečiams teisių suteikimą kariškiams pasisakė Lietuvos socialistų liaudininkų demokratų partija, savo spaudoje skelbusi, kad jokių būdu iš kariškių negalima atimti teisės balsuoti – tai būtų prieštaravimas teisės konstitucijai, nes kariuomenėje esanti sutelkta sveikiausia visuomenės dalis. Taip pat buvo remiamasi ir kitų valstybių pavyzdžiu: Estijoje, Latvijoje ir Lenkijoje kariuomenei buvo suteikta aktyvi rinkimų teisė ir ji dalyvavo Steigiamojo Seimo rinkimuose. Tokia pat nuomonė buvo Valstiečių sąjungos, kiek santūriai kariškius palaikė Lietuvos socialdemokratų partija. Lietuvos krikščionių demokratų partija laikėsi santūriai, neįvardijo kariškių kaip grupės, kuriai turi būti suteikta balsavimo teisė, bet pasitenkino reikalavimu, kad rinkimai būtų visuotiniai, kad juose dalyvautų visi piliečiai, neišskiriant jokios dalies³¹. Kad kariškiams nebūtų suteikta rinkimų teisė, dar 1919 m. rugsėjo 11 d., svarstant įstatymo projektą, pritarė krašto apsaugos ministras Povilas Žadeikis. Jis teigė, kad rinkimai dezorganizuotų kariuomenę ir padalintų į partijas. Panašiai manė ir didžioji dalis vadovaujančių karininkų. Plk. Jonas Petraitis apie tai rašė: „Rinkimai paskirti balandžio 15 d. Svarbiausias klausimas kaip reikia pasielgti su kariuomene. Mes, vy-

³⁰ Įstatymas. *Laikinosios Vyriausybės žinios*. 1919 m. liepos 1 d., Nr. 8, p. 4.

³¹ Kilinskas, K. Karininkų, kareivių ir karo valdininkų dalyvavimo... p. 28.

resnieji kariai, ir raportus rašėm, ir žodžiu kalbėjom, kad kariams būtų duodama tik pasinga rinkimų teisė, t. y. būti renkamiems, bet patiems nedalyvauti. Mes bijom agitacijos kariuomenėje. Vyriausybė jau buvo besutinkanti su mūsų nuomone. Sužinojo apie tai mūsų priešai, tuojau atsirado daug kareivių bičiulių. Komunistai paleido savo atsišaukimus: „Kareiviai, žiūrėkit, ką daro jūsų karininkai. Jūs kraują liejote, o dabar nėsate Lietuvos piliečiai. Neduoda jums rinkti savo atstovų į seimą ir t. t. Komunistams, aišku, ne seimo rinkimai rūpėjo, bet kad galėtų pasinaudoti proga sukelti bruzdėjimus kariuomenėje. Neatsiliko nuo komunistų ir kairiosios partijos, jos taip pat prispyrę reikalavo, kad būtų leista kareiviams aktyviai dalyvauti rinkimuose“³².

Tokius svarstymus nutraukė, o Valstybės Tarybą privertė pakeisti įstatymą vienas svarbus, bet mažai mūsų istoriografijoje tyrinėtas įvykis – 1920 m. vasario 22–24 d. Priešvalstybinis sukilimas³³, dar žinomas kaip Kauno įgulos kareivių sukilimas, Panemunės sukilimas Kaune, Kareivių maištas ir kt. Kas jį organizavo ir kam jis buvo naudingas? Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris, Steigiamojo Seimo narys Petras Ruseckas apie šį įvykį rašė: „Maištas buvo surengtas ruošiantis Steigiamojo Seimo rinkimams, nes Seimas turėjo įteisinti Lietuvos Nepriklausomybę“. P. Rusecko nuomone, reikėjo sukelti kariuomenės nepasitenkinimą. O kėlė jį bolševikai, kiti rusai bei lenkai ir vokiečių agitatoriai. Mat, sutrukdžius rinkimus, būtų buvę galima teigti, kad lietuvių tauta nenori tokios valstybės. Tuo galėjo pasinaudoti ir bolševikai, ir lenkai. Jau kelios dienos prieš vasario 20 d. Kauno įgulos dalyse buvo žinių, kad kažkas ne taip. Todėl vasario 21 d. vyriausiasis kariuomenės vadas gen. Pranas Liatukas sukvietė Kauno įgulos vadus, norėdamas išsiaiškinti padėtį. Karininkai vadui išsakė daug priekaištų dėl to, kad kariai prastai aprūpinami maistu, šąla

³² Petruitis, J. *Laisvę ginant*, 1952, Rukša, A. *Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės*. Klivlendas, 1981, p. 270.

³³ Lietuvos kariuomenei įsakymas. Nr. 254. 1920 m. vasario 29 d.

kareivinėse ir sako negalį užkirsti kelio neramumams. Tą pačią dieną viename dalinyje susirinko apie 200 įvairių dalinių kareivių delegatų ir nutarė kitą dieną surengti aikštėje prie Įgulos bažnyčios mitingą bei pateikti valdžiai savo reikalavimus. Vasario 22 d. 10 val. ryto aikštėje prie bažnyčios susirinko uniformuota minia, kurioje buvo Kauno raitelių pulkas ir dar kelių kuopų pėstininkai. Mitingas buvo taikus, kareiviai neginkluoti. Mitinguotojai per Vyriausiąją kariuomenės vadą pateikė valdžiai peticiją, joje buvo reikalaujama suteikti kariams balsavimo į Steigiamąjį Seimą teisę, paleisti politinius kalinius, nekovojusius prieš Lietuvos Nepriklausomybę, pašalinti iš kariuomenės lietuviškai nemokančius karininkus, pagerinti kareivių maistą, aprangą, higienos sąlygas kareivinėse bei karo ligoninėse ir laiku mokėti algas. Kariuomenės vadas pažadėjo perduoti karių reikalavimus Vyriausybei ir patikino, kad valdžia juos apsvarstys ir įvykdys. Po šio pažado kariai taikiai išsiskirstė. Tačiau tuo pat metu, kai vyko taikus mitingas, iš Panemunės link Įgulos bažnyčios žygiavo ginkluota 2 atsargos bataliono kuopa ir dalis artilerijos pulko karių iš 1, 7 ir 8 baterijų. Jie išvaikė ant Panemunės tilto 8 pėstininkų pulko užtvarą, bet prasidėjus šaudymui grįžo atgal į Panemunę. Ten Artilerijos pulke buvo sudarytas maištininkų komitetas, jam vadovavo pusk. Petras Mickeliūnas, priklausęs Lietuvos ir Baltarusijos komunistų partijai, lenkų kapralas Rusijoje D. Vizgirda, B. Kanišauskas, M. Kušneris ir du pėstininkų atstovai. Apie šiuos įvykius sužinojęs kariuomenės vadas gen. P. Liatukas nuvyko pas sukilusius karius. Apie šį įvykį 6 pėstininkų pulko kareivis, kūrėjas savanoris M. Klikna atsiminimuose rašė: „Dviejų karininkų lydimas kariuomenės vadas karieta išvyko pas sukilėlius. Mes džiaugėmės, kad nuvykęs vadas viską išsiaiškins ir tuo viskas baigsis. Galėjo praslinkti valanda, kai kviečia kuopos vadą į raštinę ir kur grįžęs po kokių 10 min, pasako, kad kariuomenės vadas suimtas sukilėlių ir liepia kuopai greitai išsirikiuoti ir pasiruošti kovai. Žinia buvo taip skaudi ne tik mums, bet ir kitų kareivių veiduose buvo pastebimas, kad savo brolius reiks skaityti priešais ir eiti su

jais mūšin³⁴. Maištininkų ir kariuomenės dalinių susirėmimai vyko visą naktį. Šių įvykių dalyvis M. Klikna prisimena, kad vasario 23 d. 10 val. „<...> kuopos vadas įsakė, kad pravažiavus šarvuotam automobiliui, pulti skersai Nemuno kranto ir užimti artilerijos kareivinių rajoną. Taip padarėm. <...> Kuopa užėmė artilerijos kareivines ir surinko apie 100 sukilėlių, mums ten bebūnat atėjo ir paleistas kariuomenės vadas Liatukas su keleto karininkų ir mums padėkojęs išvyko į Kauną³⁵. Susišaudymai pareikalavo trijų aukų: žuvo du maištininkai, o Vyriausybės pusėje vasario 23 d. Aleksote buvo sužeistas, o 24 d. mirė Amerikiečių brigados vyr. ltn. Samuelis Harris.

Tuo metu, kai gen. P. Liatukas buvo suimtas, jo vieton buvo paskirtas naujas vyriausiasis kariuomenės vadas gen. Silvestras Žukauskas³⁶. Pirmas paskirtojo vado įsakymas Nr. 248 b buvo išleistas vasario 23 d. Jis turėjo sustabdyti neramumus daliniuose. Dalių vadams buvo įsakyta iki atskiro paliepimo: „Užginti visiems kariškiams išeiti iš kareivinių rajono. Siunčiamus tarnybos reikalais kariškius apginkluoti ir išduoti tam tikrus pažymėjimus (leidimus). Neleisti lankyti kareivinių civiliams asmenims. Dežuruojančiam dalyje karininkui duoti du padėjėju – karininku. Giminės norintieji pasimatyti su kareiviais privalo kreiptis prie dežuruojančio karininko gavimui leidimo³⁷. Vasario 25 d. buvo išleistas dar vienas įsakymas rikiuotės skyriui, jame gen. S. Žukauskas kvietė kariuomenę laikytis rimties ir dirbti. Jis tikėjosi, kad kiekvienas supranta, ko siekia tėvynės priešininkai. Šis įsakymas svarbus tuo, kad generolas atvirai paskelbė, kad tėvynės priešininkai, norėdami sukelti neramumus kariuomenėje, „<...> siunčia pas mus savo agentus su didelėmis pinigų sumomis. Ir su pasigailėjimu tenka pastebėti, kad atsiranda elementų, kurie pasi-

³⁴ Klikna, M. Atsiminimai apie 1920 m. įvykius Lietuvos kariuomenėje. 1929 m. *Vrublevskių biblioteka*. F. 193–109.

³⁵ *Ten pat.*

³⁶ Gen. Žukauskas Vyriausiasis Karo Vadas. Įsakymas 1920 m. vasario 23 d. *Lietuva*. 1920 m. vasario 25 d. Nr. 44, p. 1.

³⁷ Lietuvos kariuomenės įsakymas Nr. 248 b. 1920 m. vasario 23 d.

duoda tų agentų provokacijoms³⁸. Todėl gen. S. Žukauskas kvietė laikytis drausmės – ji svarbi visoms pasaulio kariuomenėms, o Lietuvos kariuomenėje esanti susilpnėjusi. Taip pat svarbu, kad šiame įsakyme generolas asmeniškai pasižadėjo visus kareivių skundus laiku išnagrinėti ir įsakė dalių vadams: „Prieš patikrinimą įsakau daryti pasikalbėjimus patriotinio turinio. Išauklėti kareivį yra karininko pareiga³⁹. Toks įsakymo turinys leidžia teigti, kad kariuomenės vadovybė labai greitai padarė išvadas dėl trūkumų kariuomenėje (jie buvo išvardinti ir mitingo dalyvių pareiškimė) ir ėmė juos šalinti.

Sukilimas buvo numalšintas, o atgarsiai apie jį spaudoje pasirodė jau vasario 24 d. Straipsnyje „Būkime stiprios dvasios – mūsų pasiryžimo“ tiesiogiai apie sukilimą neužsimenama, tik įspėjama, kad priešai bolševikai ir lenkai bando visokiais būdais Lietuvą pavergti, o kadangi nesiseka to padaryti kovos lauke, „nūnai deda visas pastangas, kad pas mus viduj iškiltų kokia nors netvarka, kad mes viduje susipyktum ir nusilpnėtum, kad pas mus Steigiamasai seimas negalėtų susirinkti, kad jie gautų progos mus pavergti. Pakelti pas mus netvarką ir neduoti mums sušaukti mūsų Steigiamojo Seimo – didžiausias šiandien mūsų priešininkų uždavinys, priešininkai, kurie buvo ir tebėra: Varšuvos, lenkų Valdžia ir bolševikai⁴⁰. Taip pat išvardinamos priežastys, kodėl lenkams ir bolševikams labai svarbu, kad neįvyktų Steigiamojo Seimo rinkimai. Lenkai norintys turėti išėjimą prie Baltijos jūros, jiems reikalingas maistas, kurio Lietuva jiems gali pagaminti, Lietuvos dvarai priklauso lenkams ir dvarininkai gerai žino, kad išrinkę Seimą Lietuvos žmonės jiems tų dvarų nepaliks, nes žemė bus tiems, kas ją dirba. Šis maistas buvo naudingas lenkams, nes, nepavykus POW sukilimui, bandoma kitais keliais tai vykdyti. Lenkai ne tik traukė savo pulkus prie Lietuvos sienų, bet ir siuntė agentus kelti sumaištį kariuomenėje.

³⁸ Lietuvos kariuomenės įsakymas Nr. 250. 1920 m. vasario 25 d. § 1.

³⁹ *Ten pat.*

⁴⁰ Studentas. Būkime stiprios dvasios– mūsų pasiryžimo. *Lietuva*, 1920 m. vasario 24 d. Nr. 43, p. 1.

Bolševikams taip pat buvo svarbu, kad būtų neramu Lietuvoje, jie norėjo plėsti savo teritorijas ir pasiekti Vokietiją. Todėl straipsnio autorius daro išvadą, kad abiejų tikslas vienas, jie nori vienas kitą aplenkti, todėl siekia sutrukdyti rinkimus į Steigiamąjį Seimą, o iki tol pralietas kraujas ir įdėtas darbas kuriant valstybę niekais nueity, ir optimistiška nata baigia straipsnį pažadėdamas, kad Steigiamasis Seimas išspręs visus vargus, todėl reikia žengti į jį vieningai⁴¹. Kitos dienos laikraščio pirmajame puslapyje vėl paskelbtas straipsnis, kuriame pakartotos pagrindinės vasario 24 d. straipsnio mintys, tačiau čia išsakytas ir dar aštresnis teiginys dėl lenkų dalyvavimo sukilime. Pasak autoriaus, „į mus siunčia visokių agentų, kurie seniau kurstydavo už lenkus, bet kadangi jų niekas tada neklausė, tai dabar jie kursto už bolševikus“⁴². Lenkai manantys, kad reikia sukelti bolševikų maištą, o kadangi rusų bolševikai jau toli nuo Lietuvos, tai maištą malšinti turėsią ateiti lenkai, esantys nuo Kauno visai netoli. Autorius išretintu šriftu pabrėžia, kad tariamasis „maištas“ buvo organizuotas lenkų⁴³. Šią nuomonę grindžia tuo, kad į Vilnių buvę nuolat siunčiamos žinios apie įvykius Kaune, o iš provincijos vyko lietuviškai nekalbantys asmenys, teigę, kad „sekmadienį bus didžių permainų“.

„Kariškių žodis“ informaciją apie sukilimą publikavo vasario 26 d. Pirmame puslapyje skelbiamas atsišaukimas „Kareiviai!“, parengtas Lietuvos nepriklausomybės kovotojų kuopos ir platinamas tarp kareivių. Pradžioje rašoma, kad Lietuvai likę kirsti dar kelis smūgius – sutramdyti lenkus ir suteikti žmonėms galimybę patiems savo būvį gerinti, ir ji būsianti nepriklausoma. Tai galintis užtikrinti tik po dviejų mėnesių išrinktas Steigiamasis Seimas. Tekste, kaip ir „Lietuvos“ dienraštyje, įvardinti Lietuvos priešai, kuriems tas sukilimas buvęs naudingas, – pirmiausia lenkai ir bolševikai, kurstę karius sukilti prieš laikinąją valdžią, kad tik nesusirinktų Steigiamasis Seimas.

⁴¹ *Ten pat.*

⁴² Dėl lenkų darbuotės ir planų. *Lietuva*. 1920 m. vasario 25 d., Nr. 44, p. 1.

⁴³ *Ten pat.*

Atsišaukime kariai kviečiami būti ramūs ir turėti kantrybės, varyti laukan ir suimti visus juos kurstančius, nes „Jie avinėlių kailiu prisidengę, slepia vilko nasrus ir lapės uodegą“, kad galėtų išrinkti tikrą šalies valdovą „Steigiamąjį Seimą“⁴⁴. Šalia atsišaukimo paskelbtame karininko Petro Rusecko straipsnyje aprašoma visa sukilimo eiga padieniui. Straipsnis baigiamas kvietimu būti atsargiems ir budėti, nes priešas dar slepiasi tamsiuose kampuose ir neleiskime ardyti kelio į Steigiamąjį Seimą⁴⁵. Nors P. Ruseckas kviečia budėti ir ruoštis rinkimams, oficiozas „Lietuva“ tą pačią vasario 26 d. publikuoja straipsnį dėl rinkimo teisės kariškiams būtinumo. Pasak straipsnio, nedavimas teisės balsuoti kariams siaurina jų teises, tačiau tai, autoriaus manymu, neišvengiamas dalykas. Negalima leisti agitacijos ir mitingų kariuomenėje, o be šių dalykų rinkimai ne rinkimai. Būtų sudėtinga įtraukti karį į rinkimų sąrašus konkrečioje apylinkėje, nes kariniai daliniai juda, o neleidimas balsuoti, skirtingai nei kai kurie teigia, tikrai nežemina karių ir nesulygina su nusikaltėliais ir nesubrendėliais. Pabaigoje teigiama, kad kariai gali būti renkami ir dalyvauti Steigiamojo Seimo darbe ir tai labai svarbu, nors dėl visų tų problemų dar reikėtų rimtai pagalvoti⁴⁶.

Pirmas tekstas apie sukilimą oficioze „Lietuva“ pasirodė tik vasario 28 d., perspausdintas iš „Kariškių žodžio“ P. Rusecko straipsnis „Bandymas sukilti Kauno įguloje“. Todėl galima daryti prielaidą, kad oficialioji spauda nieko neskelbė apie šį įvykį be kariuomenės vadovybės žinios. Vasario 22 d. įvykiams tirti, kaip buvo rašoma valstybės prezidento Antano Smetonos ir ministro pirmininko Ernesto Galvanauko vasario 28 d. įsakyme, buvo sudaryta komisija iš trijų narių. Jos pirmininku buvo paskirtas Valstybės Tarybos narys ir užsienio reikalų ministras Augustinas Voldemaras, nariais – Kauno apygardos teismo valstybės gynėjas R. Skipitis ir Armijos teismo tardytojas

⁴⁴ Kareiviai. *Kariškių žodis*. 1920 m. vasario 26 d. Nr. 9, p. 65.

⁴⁵ Kar. Rus. Bandymas sukilti Kauno įguloj. *Ten pat*, p. 65–66.

⁴⁶ Dėliai rinkimų teisės kariškiams. *Lietuva*. 1920 m. vasario 26 d. Nr. 45, p. 1.

J. Rimša⁴⁷. Kovo 8 d. komisija buvo papildyta dviem nariais – Vals-tybės Tarybos nariu Jokūbu Šernu ir advokatu Stašinskiu⁴⁸. Komisija dirbo greitai ir jau kovo 4 d. maišto vadovai ir aktyvūs „revoliucinio komiteto“ nariai B. Banišauskas, V. Ivaškevičius, P. Mickeliūnas, M. Kušneris ir D. Vizgirda už ginkluoto sukilimo organizavimą buvo nuteisti sušaudyti. Vieninteliam V. Ivaškevičiui mirties bausmė pakeista kalėjimu iki gyvos galvos. Vasario 25 d., vos numalšinus sukilimą, buvo sugriežtintas Baudžiamasis statutai, kuriame kartu su bausme už dalyvavimą ginkluotame sukilime numatomas ir turto konfiskavimas⁴⁹. Kitiems maišto organizatoriams mirties bausmė buvo įvykdyta kovo 12 dieną. Dar 150 sukilimo dalyvių kareivių buvo nuteisti kitomis bausmėmis. Nemažai maišto dalyvių tiesiog dezertyravo ir slapstėsi iki birželio, kol išrinktas Steigiamasis Seimas paskelbė visiems amnestiją.

Pasiruošimas rinkimams vyko greitai. Jau kovo 2 d. buvo atšaukta karinė padėtis, apie tai paskelbta oficioze „Lietuva“⁵⁰. Tačiau karinė padėtis buvo panaikinta tik civiliams, kariuomenėje karinė padėtis ir karo cenzūra palikta galioti. Įdomu, kad tame pačiame pirmame puslapyje randame žinutę stambiu užrašu „Rinkimų teisė kariškiams“. Joje pirmąkart skelbiama neoficiali informacija: „Iš tikrų šaltinių sužinojome, kad Vyriausybė rengia Steigiamojo Seimo įstatymo papildymą, kurie kariškiai gaus aktingų rinkimų teisių.“⁵¹ Galimą leidimą kariškiams dalyvauti Steigiamojo Seimo rinkimuose teigiamai įvertino ir „Kariškių žodis“. Jame 1920 m. kovo 11 d. rašoma, kad kariškių dalyvavimas stiprins Steigiamojo Seimo darbą ir prisidės prie krašto stiprinimo, tačiau kartu įspėjama apie svetimšalių ir partijų agitacijos pavojų, kareiviai raginami nepasiduoti agitacijai ir neįsileisti į savo

⁴⁷ Įsakymas. *Laikinosios Vyriausybės žinios*. 1920 m. kovo 4 d. Nr. 20, p. 4.

⁴⁸ Nr. 298. Įsakymas. *Ten pat*, 1920 m. kovo 22 d. Nr. 24, p. 2.

⁴⁹ Baudžiamojo statuto papildymas ir pakeitimas. *Laikinosios Vyriausybės žinios*. 1920 m. kovo 4 d. Nr. 20, p. 1.

⁵⁰ Karo padėtis panaikinta. Įsakymas. *Lietuva*, 1920 m. kovo 3 d. Nr. 50, p. 1.

⁵¹ Rinkimų teisė kariškiams. *Ten pat*.

tarpą žmonių, norinčių sutrukdyti ramų gyvenimą. Tokiai laikraščio nuomonei įtakos turėjo ir jo bendradarbiai Lietuvos socialistų demokratų partijos kandidatai į Steigiamąjį Seimą kpt. Petras Ruseckas ir kpt. Vytautas Steponavičius. Kariuomenėje egzistavo trys nuomonės dėl balsavimo, tačiau didžiausios partijos pasisakė už tai, kad kariškiams būtų suteikta balsavimo teisė. Kovo 7 d. ministrų kabineto kanceliarija pranešė, kad bus leidžiama kariškiams balsuoti. Lietuvos Steigiamojo Seimo rinkimų įstatymo pakeitimas buvo padarytas kovo 25 d. – praėjus daugiau kaip po mėnesiui po Priešvalstybinio sukilimo. Iki įstatymo pakeitimo priėmimo dar buvo paskelbtas ne vienas straipsnis „Kariškių žodyje“, aktyviai agituota siūlyti kandidatus į Steigiamąjį Seimą. O kovo 25 d. laikraštyje jau paskelbtas visas įsakymas Lietuvos kariuomenei Nr. 283, skelbiantis: „Kariškiai renka į Steigiamąjį Seimą“. Šiuo įsakymu kariškiams aukščiausios valdžios buvo suteikta teisė dalyvauti rinkimuose į Lietuvos Steigiamąjį Seimą. Penkių paragrafų įsakymas pradedamas atsišaukimu „Lietuvos kariuomene!“ Jame pakiliai aprašoma per amžius trukusi Lietuvos kova už laisvę ir džiaugiamasi, kad kariai nuo 17 metų turės teisę kartu su kitais piliečiais rinkti atstovus į Steigiamąjį Seimą. Tokia išimtis buvusi padaryta tik kariuomenei ir tik Steigiamojo Seimo rinkimuose, nes kitiems buvo leidžiama balsuoti tik nuo 21 metų. Taip pat įvardijamas pagrindinis priešas – lenkas, galintis pulti net rinkimų dieną, tad visiems būtina būti budriems ir nepasiduoti jokiai agitacijai. Šiuo įsakymu uždrausta visų partijų agitacija kariuomenėje: „Be partijų agitacijos patys žinosite, už kurį kandidatų sąrašą, balsuoti, ir be partijų nurodymų patys žinosite, kokia rinkimų tvarka mums kariškiams suteikta“⁵². Atskiru 4 punktu buvo numatytos taisyklės kariškiams priešrinkiminiu laikotarpiu. Nurodyta, kad kariškiai negali dalyvauti mitinguose ir diskusijose, mitingai negali būti rengiami kareivinių rajonuose, draudžiama platinti bet kokią agitacinę

⁵² Kariškiai renka į Steigiamąjį Seimą. *Kariškių žodis*. 1920 m. kovo 25 d. Nr. 13, p. 109.

spausdintą medžiagą, „21) kariškiai ir rinkimų laiku negali prigulėti prie politinių partijų, nè eiti bent kokią pareigą“⁵³. Kiekviename laikraščio numeryje nuo kovo 25 d. iki pat rinkimų pradžios balandžio 14 d. skelbiama rinkiminė agitacija. Balandžio 1 d. pirmame puslapyje kariškiai kviečiami būti aktyvūs ir balsuoti, nes „Kiekvienas lietuvio nepaduotas balsas, tenka ne lietuviui“⁵⁴. Čia pat publikuojamas ir išsamus P. Rusecko, kandidato į Steigiamąjį Seimą, straipsnis „Saugokime Seimą“. Autorius primena sunkų kelią į laisvę ir konstatuoja, kad dar nėra tikrosios nepriklausomybės, nes pati tauta turinti tarti žodį: „<...> esu nepriklausomas. Ir toks žodis gali būti tartas tik Steigiamajame Seime“⁵⁵. Plačiai aiškinama Steigiamojo Seimo reikšmė ir būsimos funkcijos. P. Ruseckas kvietė prisiimti atsakomybę kiekvienam kariui, saugoti tvarką, būti ramiems ir neleisti kitiems drumsti ramybės ir tvarkos bei pakartojo rinkimų įstatymo numatytus suvaržymus dėl agitacijos kareivinėse. Bet kokia suirutė galinti pakenkti Lietuvai. Pagrindiniu priešu P. Ruseckas įvardijo lenkus: „Priešas, mūsų amžinas priešas, lenkas, dabar ypač yra budrus ir tik laukia, kad mus vėl pavergti. Būkime gi mes dar labiau budrūs“⁵⁶. Kitos savaitės numeryje skelbiamas tekstas iš valstybės prezidento atsišaukimo „Į Steigiamąjį Seimą“. Jame įvardijami pagrindiniai Steigiamojo Seimo darbai: leisti įstatymus, kuriais remiantis bus valdoma Lietuva ir tvarkomi jos piliečių reikalai. Tai galima pasiekti tik pasinaudojant rinkimų teise, nekreipiant dėmesio į atstumą iki rinkimų apylinkių, kasdienių darbų ar blogo oro, kad išrinktasis Seimas atspindėtų sodiečių ir miestiečių reikalus. Todėl reikia, kad visa Lietuva dalyvautų Steigiamojo Seimo rinkimuose⁵⁷. Tokie tekstai atstojo agitaciją, kuri nebuvo galima tarp karių. Be abejo, ne visi skaitė spaudą, bet karininkai turėjo priedermę

⁵³ *Ten pat*, p. 110.

⁵⁴ Kariškiai! *Kariškių žodis*. 1920 m. balandžio 1 d. Nr. 14, p. 119.

⁵⁵ *Ten pat*, p. 122.

⁵⁶ *Ten pat*.

⁵⁷ Į Steigiamąjį Seimą. *Kariškių žodis*. 1920 m. balandžio 8 d. Nr. 15.

karius informuoti apie svarbiausius valstybės įvykius, ypač apie Steigiamojo Seimo rinkimus. Pirmosios Seimo rinkimų dienos, balandžio 14-osios, numeryje, kuris, matyt, ir buvo specialiai išleistas tai dienai, didelėmis raidėmis skelbiama, kad „Šiandien didelė lietuvių Tautos šventės diena: pirma rinkimų diena į Lietuvos Steigiamąjį Seimą!“⁵⁸. Agitacijos draudimas kariuomenėje labai pasiteisino – jau po gegužės 15-osios kariuomenės vadas konstatavo, kad rinkimai į Steigiamąjį Seimą kariuomenėje praėjo ramiai, dalyvavo beveik visi rinkimų teisę turintys kareiviai. Apie tai rašė ir „Kariškių žodis“, jis džiaugėsi, kad kariai moka ne tik ginklą naudoti, bet pilietines pareigas atlikti.

3. Kariai, išrinkti į Steigiamąjį Seimą, ir jų veikla

Kiek gi karininkų ir kareivių buvo išrinkta į Steigiamąjį Seimą ir kiek jų kandidatavo? Istoriko Kęstučio Kilinsko surinktais duomenimis, kandidatavo 33 tarnaujantys kariškiai: 28 karininkai, 5 kareiviai ir 1 karo valdininkas⁵⁹. Pagal partijų sąrašus jie buvo išsidėstę taip: Lietuvos socialistų liaudininkų demokratų 11 karininkų – plk. Konstantinas Žukas, kpt. Petras Ruseckas, kpt. Ladas Natkevičius, kpt. Kazys Škirpa, kpt. Vytautas Steponaitis, kpt. Petras Gužas, kpt. Kazys Musteikis, vyr. ltn. Pranas Kabaila, ltn. Aleksandras Balsys ir du kareiviai – Vincas Sakalauskas ir Jonas Liepinaitis. Dar buvo 6 norintys, bet neįtraukti į sąrašą: mjr. Juozas Skorulis, mjr. Vincas Kanauka, kpt. Povilas Matulionis, vyr. ltn. Juozas Papečkys ir vyr. ltn. Stasys Zienius, ltn. Juozas Šlepetyš, vienas karo valdininkas Vincas Gavelis ir kareivis Kazys Orlauskas. Valstiečių sąjungos sąrašuose buvo 5 karininkai: kpt. Antanas Bunikas, kpt. Aleksandras Labonas, kpt. Vytautas Lansbergis, kpt. Antanas Navickis, kpt. Petras Gudelis. Iš viso kairiosios pakraipos partijose buvo 17 karininkų. Ta-

⁵⁸ Šiandien. *Ten pat*, 1920 m. balandžio 14 d. Nr. 16.

⁵⁹ Kilinskas, K. Karininkų, kareivių ir karo valdininkų dalyvavimo... *Lietuvos istorijos studijos*, 2017, Nr. 40, p. 32.

čiau labiau kairiosios partijos, kaip antai Lietuvos socialdemokratų, turėjo tik 3 kandidatus karininkus: kpt. Jurgį Bylą, kpt. Juozą Urbšį, vyr. ltn. Joną Jurgilą. „Santaros“ kandidatas buvo ltn. Silvestras Leonas. Lietuvos socialistų liaudininkų demokratų partijos atstovais Steigiamajame Seime tapo kpt. Ladas Natkevičius, kpt. P. Ruseckas, plk. K. Žukas.

Dešinėsios partijos tokiu populiarumu tarp karininkų nepasižymėjo. Krikščionių demokratų partijos sąrašuose buvo 8 karininkai: gen. Jonas Galvydis-Bykauskas, plk. Jonas Laurinaitis, kpt. Klemensas Vaitiekūnas, ltn. Antanas Matulaitis, ltn. Vincas Šmulskštys, ltn. Juozas Skyrius, ltn. Antanas Žilinskas, ltn. Lumbis Pulgis, karo valdininkas Jonas Lingė ir du kareiviai Stasys Balčas ir Stasys Balčytis. Tautos pažangos partijos sąrašuose randame karo invalido Jono Karučio pavardę. Į Steigiamąjį Seimą buvo išrinkti 7 karininkai ir du kareiviai, t. y. tik trečdalis kandidatavusiųjų. Krikščionių demokratų sąrašė buvo išrinkti 6 kariai: gen. J. Galvydis-Bykauskas, kpt. A. Matulaitis, kpt. V. Šmulskštys, k. v. K. Vaitiekūnas ir kareiviai S. Balčas ir S. Balčytis.

Steigiamajame Seime įvyko pasikeitimų ir dalis karininkų pakeitė kitus šio Seimo narius, o kai kuriuos kariškius pakeitė civiliai: kpt. K. Škirpa pakeitė Gabrielę Petkevičaitę-Bitę, Jonas Bliūdžius – plk. K. Žuką, k. v. J. Lingė pakeitė savo noru išėjusį iš Seimo gen. J. Galvydį-Bykauską, ltn. P. Lumbis pakeitė vienintelį kovose su lenkais žuvusį Steigiamojo Seimo narį ltn. A. Matulaitį, o ltn. J. Skyrius – Vladą Jurgutį. Iš viso Steigiamojo Seimo nariais buvo 15 kariškių, iš jų 12 karininkų, 1 karo valdininkas, 1 viršila ir 1 kareivis⁶⁰. Tai rodo, kad kariškiai buvo pakankamai aktyvūs ir pilietiški, norėjo dalyvauti kuriant valstybę ir būti demokratiškai išrinkti į Steigiamąjį Seimą. Valstybei tai taip pat buvo naudinga, nes visuomenė galėjo matyti, kad ją ginanti kariuomenė yra ir politiškai išprususi, suvokia

⁶⁰ *Ten pat*, p. 34.

valstybės kūrimo esmę per demokratiškus rinkimus. O rimtas balsavimas kariniuose daliniuose parodė kariškių pritarimą besikuriančiai valstybei, nors dėl jų įtraukimo į šį procesą vyko aštrios diskusijos.

Abėcėlės tvarka pristatome karius Steigiamojo Seimo narius, primename jų nuopelnus ginant tėvynę ir veiklą Steigiamajame Seime: darbą komisijose, įstatymų projektų siūlymus, dalyvavimą diskusijose dėl kariuomenės ir krašto gynybos klausimų.

1. Viršila **Stasys Balčas** (1886–1963) kartu su dviem broliais Baliu ir Vladu savanoriais įstojo į Lietuvos kariuomenę, dalyvavo Nepriklausomybės kare. Iki 1920 m. sausio 7 d. tarnavo 4 Karaliaus Mindaugo pėstininkų pulke. Į Steigiamąjį Seimą buvo išrinktas V (Panevėžio) rinkimų apygardoje pagal Krikščionių demokratų, ūkininkų, moterų ir jaunimo sąrašą Nr. 3. Steigiamajame Seime priklausė Lietuvos ūkininkų sąjungos frakcijai, dirbo Savivaldybės ir administracijos, Darbo ir socialinės apsaugos bei Miškų reikalams tirti komisijose⁶¹. Buvo išrinktas ir į Seimą, kurį paleidus 1923 m. grįžo į Panevėžį ir buvo Ūkininkų sąjungos banko direktoriumi, aktyviai reiškęsi visuomeninėje veikloje. 1926 m. priklausė iniciatyvinei grupei, įkūrusiai Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungą, buvo ilgametis Panevėžio skyriaus valdybos narys. 1941 m. birželį buvo suimtas ir įkalintas Panevėžio kalėjime, po nacių okupacijos išlaisvintas, bet 1949 m. sovietų ištremtas su šeima. 1958 m. grįžo į Lietuvą. Apdovanotas Savanorių medaliu.

2. Kareivis **Stasys Balčytis** (1893–1973) 1918 m. savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę, dalyvavo Nepriklausomybės kare, kūrė Tauragės Naumiesčio valsčiaus ir Tauragės apskrities savivaldybes. Į Steigiamąjį Seimą išrinktas III (Raseinių) apygardoje Nr. 8 ir priklausė Lietuvos krikščionių demokratų frakcijai, Krikdemų blokui⁶². 1921 m.

⁶¹ Veilientienė, A. Stasys Balčas. *Lietuvos Steigiamojo Seimo (1920–1922 metų) narių biografinis žodynas*. Vilnius, 2006, p. 76.

⁶² Bukaitė, V. Stasys Balčytis. *Lietuvos Steigiamojo Seimo (1920–1922 metų) narių biografinis žodynas*, p. 78.

rugsėjo 19 d. iš Seimo pasitraukė ir mokytojavo įvairiose mokyklose: Jurbarke, Vilniuje. Apdovanotas Savanorių medaliu.

3. Majoras **Jonas Bliūdžius** (1880–1948?) 1919 m. mobilizuotas į Lietuvos kariuomenę, paskirtas į Elektrotechnikos batalioną, skirtas kapitono laipsnis. Į Steigiamąjį Seimą kandidatavo I (Marijampolės) rinkimų apygardoje pagal Lietuvos valstiečių sąjungos sąrašą. Steigiamajame Seime dirbo vietoj mandato atsisakiusio plk. K. Žuko. 1922 m. buvo Krašto atstatymo komisijos vicepirmininku, pasisakė už Prezidento institucijos panaikinimą, aktyvus buvo tik frakcijos posėdžiuose. Nuo 1919 m. priklausė Lietuvos šaulių sąjungai. Po darbo Steigiamajame Seime grįžo į kariuomenę, buvo paskirtas Šaulių sąjungos vado antruoju padėjėju, 1925 m. suteiktas majoro laipsnis⁶³. Tarnavo Karo technikos teikimo skyrių centrinių dirbtuvių viršininku. 1929 m. dėl etatų mažinimo išleistas į atsargą, 1936 m. – į dimisiją⁶⁴.

4. Generolas **Jonas Galvydis-Bykauskas** (1864–1943) 1918 m. lapkričio 23 d., būdamas Rusijos kariuomenės pulkininku, savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę, paskirtas 1 pėstininkų pulko vadu. 1919 m. paskirtas Karo mokyklos viršininku, išleidęs dvi pirmąsias karininkų laidas, spalio 18 d. suteiktas generolo leitenanto laipsnis, o 1920 m. paskirtas 3 brigados vadu. 1920 m. tris mėnesius laikinai ėjo Kariuomenės vado pareigas. Į Steigiamąjį Seimą išrinktas Utenos rinkimų apygardoje pagal Lietuvos krikščionių demokratų partijos sąrašą. Dirbo Krašto apsaugos komisijoje, o svarstant Laikinosios konstitucijos projektą akcentavo ordinų reikalingumą ir pritarė mirties bausmei.⁶⁵ Mažojo Seimo laikotarpiu J. Galvydis-Bykauskas išvyko į frontą ir dalyvavo kovose su lenkais, laikinai vadovavo

⁶³ Jonas Bliūdžius. *Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953*, II t., p. 194.

⁶⁴ Tamošaitis, Jonas Bliūdžius. *Lietuvos Steigiamojo Seimo (1920–1922 metų) narių biografinis žodynas*, p. 104.

⁶⁵ Veilientienė, A. Galvydis-Bykauskas Jonas. *Ten pat*, p. 149.

2 pėstininkų divizionai⁶⁶. Steigiamajame Seime generolas aktyviai reiš-
kėsi svarstant klausimus, susijusius su kariuomene ir Šaulių sąjunga,
kaip antai dėl Šaulių sąjungos ginklų laikymo ir kariuomenės kon-
trolės šiai organizacijai, kritikavo politikavimą kariuomenėje. Jis ne
tik diskutavo, bet ir teikė įstatymus, pavyzdžiui, „Kariuomenės kom-
plektavimo įstatymo sumanymą“, tuo metu labai būtiną, nes niekas
nežinojo, kiek reikės tarnauti kariuomenėje⁶⁷. Po darbo Steigiamajame
Seime buvo Karo mokyklos ir Kauno įgulos viršininku. 1926 m.
išleistas į atsargą, 1940 m. suimtas, kalintas Kauno sunkiųjų darbų
kalėjime. Nacių okupacijos pradžioje iš kalėjimo paleistas, gyveno
Kaune. Apdovanotas Vyties Kryžiumi, Savanorių medaliu ir kt.

5. Karo valdininkas **Jonas Lingė** (1896–1987) 1919 m. birželio
20 d. buvo mobilizuotas į Lietuvos kariuomenę ir paskirtas į Atsar-
gos batalioną raštininku. 1920 m. suteiktas karo valdininko laipsnis,
tarnavo 10 Marijampolės pėstininkų pulke ginklų prižiūrėtoju. Į Stei-
giamąjį Seimą kandidatavo VI (Utenos) apygardoje pagal Lietuvos
krikščionių demokratų partijos sąrašą. Nebuvo išrinktas, bet pate-
ko į Seimą vietoje gen. J. Galvydžio-Bykausko, šiam 1922 m. grįžus į
kariuomenę. Nagrinėjant Seimo įstatymo pakeitimus pasiūlė įrašyti
pastabą, kad valstybės valdininkų ir karių, išrinktų į Seimą, darbas
Seime būtų įskaičiuotas į tarnybos laiką⁶⁸. Jo pataisa buvo priimta.
Grįžęs į kariuomenę buvo paskirtas karo valdininku į intendantūrą.
1938 m. suteiktas ats. j. ltn. laipsnis. 1927 m. baigė Dotnuvos žemės
ūkio akademiją ir dirbo mikrobiologijos srityje, Dotnuvoje įkūrė pie-
no raugo laboratoriją. 1940–1987 m. gyveno ir dirbo Kaune⁶⁹.

6. Kapitonas **Antanas Matulaitis** (1896–1920 m. lapkričio 20 d.)
1919 m. dirbo Spaudos biure, priklausančiame Krašto apsaugos minis-

⁶⁶ Kavaliauskas, V. *Lietuvos karžygiai (Vyties kryžiaus kavalieriai) (1918–1910)*, t. 2, Vilnius, 2009, p. 108.

⁶⁷ Veilientienė, A. Galvydis-Bykauskas Jonas. *Ten pat*, p. 149.

⁶⁸ Veilientienė, A. Lingė Jonas. *Ten pat*, p. 224.

⁶⁹ *Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953*, t. 5, Vilnius, 2005, p. 74.

terijos Žvalgybos skyriui. 1919 m. gruodžio 16 d. baigė Karo mokyklos antrąją laidą, paskirtas į Pirmąjį atsargos batalioną Marijampolėje. Į Steigiamąjį Seimą išrinktas V (Panevėžio) rinkimų apygardoje pagal Lietuvos darbo federacijos sąrašą, priklausė Lietuvos krikščionių demokratų partijos blokui. Dirbo Krašto apsaugos komisijoje. Buvo nusistatęs prieš amnestijos taikymą priešams, ypač lenkų dvarininkams, tačiau labai rūpinosi kariuomenės padėtimi kariuomenėje⁷⁰. Mažojo Seimo metu išvyko į kariuomenę, čia jam buvo suteiktas gen. št. ltn. laipsnis ir buvo paskirtas 2 šaulių lauko štabo viršininku Ukmergėje. Žuvo vizituodamas šaulių sargybas fronto linijoje Babriškėse, prie Varėnos, palaidotas Marijampolėje⁷¹. Apdovanotas Šaulių žvaigždės ordinu.

7. Vyresnysis leitenantas **Feliksas Mikšys** (1893–?) 1919 m. balandžio 9 d. mobilizuotas į Lietuvos kariuomenę ir paskirtas į Artilerijos pulką veterinarijos gydytoju. 1920 m. suteiktas vyr. ltn. laipsnis. Į Steigiamąjį Seimą išrinktas VI (Utenos) rinkimų apygardoje, priklausė Lietuvos ūkininkų frakcijai Krikščionių demokratų bloke. Priklausė Ekonominėi, Skundų ir tardymo komisijoms, laikinai dirbo Krašto apsaugos ir Finansų ir biudžeto komisijoje⁷². Seime siūlė daug įvairių sričių projektų, nepritarė, kad kariuomenė būtų organizuojama milicijos pagrindu. Buvo I, II ir III Seimų nariu. Dirbdamas ne Seimuose buvo įvairių bendrovių steigėju, o nuo 1929 m. dirbo veterinaru įvairiose įstaigose. 1927 m. paties prašymu išleistas į karininkų atsargą. Vadinamojoje Lašinių skutimo byloje buvo nuteistas, vėliau paleistas ir dirbo „Maisto“ bendrovėje. 1944 m. suimtas ir išvežtas į Sibirą, grįžo į Lietuvą, gyveno Vilniuje. Apdovanotas Žūstančiųjų gelbėjimo kryžiumi (po mirties).

8. Leitenantas **Pulgis (Fulgencijus) Lumbis** (1891–1953) savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę ir tarnavo artilerijoje. Jis 1919 m.

⁷⁰ Veilentienė, A. Matulaitis Antanas. *Ten pat*, p. 149.

⁷¹ Matulaitis Antanas. *Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953*. Vilnius, 2005, t. 5, p. 179.

⁷² Veilentienė, A. Mikšys Feliksas. *Ten pat*, p. 252.

kovo 26 d. paleido pirmą artilerijos sviedinį į bolševikus, įsitaisiusius Deltuvos klebonijoje⁷³. 1919 m. baigė Karo mokyklos 2 laidą ir tarnavo 1 artilerijos pulke. Dalyvavo kovose su lenkais. Į Steigiamąjį Seimą pateko su Lietuvos darbo federacijos sąrašu pakeisdamas K. Šaulį. Dirbo Finansų ir biudžeto komisijoje. Dalyvavo svarstant „Karo stovio nuėmimo įstatymo sumanymą“, siūlė neatšaukti karinės padėties. Dirbo I ir II Seime, o po to 1932–1939 m. dirbo Kauno miesto policijos nuovados viršininku. 1941 m. ištremtas, 1959 m. grįžo į Lietuvą, gyveno Kaune. Apdovanotas Vyties Kryžiumi, Savanorių medaliu ir kt.

9. Kapitonas **Ladas (Vladas) Natkevičius** (1893–1945) savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę, o 1919 m. lapkričio 11 d. paskirtas 2 pulko 1 bataliono karininku, perkeltas į Generalinį štabą, suteiktas kapitono laipsnis. Į Steigiamąjį Seimą buvo išrinktas kaip Lietuvos socialistų liaudininkų demokratų partijos atstovas II (Kauno) rinkimų apygardoje. Priklausė Lietuvos socialistų liaudininkų demokratų partijos frakcijai. Buvo išrinktas Steigiamojo Seimo pirmininko pirmuoju pavaduotoju. Dirbo Konstitucijos ir Krašto apsaugos komisijose. Buvo labai aktyvus Steigiamojo Seimo narys, siūlė įvairius projektus, dalyvavo diskusijose. Mažojo Seimo metu kpt. L. Natkevičius aktyviai dalyvavo kovose su lenkais ir organizavo Savanorių raitelių šimtinę Geležinis vilkas, buvo jos vadas. 1923 m. pačiam prašant išleistas į atsargą. Po studijų Paryžiuje ir apginto daktarato 1930 m. tapo Užsienio reikalų ministerijos sekretoriumi ir dirbo įvairiose pasiuntinybėse diplomatinį darbą. Nacių okupacijos metu dirbo Kaune advokatu, dėstė Vytauto Didžiojo universitete, dalyvavo antinacinėje rezistencijoje. 1944 m. pasitraukė į Vakarų, gyveno Vienoje, bombardavimo metu buvo sužeistas ir po metų mirė.

10. Majoras **Petras Ruseckas** (1883–1945) savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę, Krašto apsaugos ministerijoje suorganizavo Literatūros ir spaudos skyrių. Aktyviai veikė likviduojant POW sąmokslą.

⁷³ Veilentienė, A. *Ten pat*, p. 229.

1919 m. suteiktas kapitono laipsnis. Įsteigė ir redagavo laikraštį „Kariškių žodis“. Į Steigiamąjį Seimą buvo išrinktas V (Panevėžio) apygardoje pagal Lietuvos valstiečių sąjungos sąrašą Nr. 1. Dirbo nuolatinėse Krašto apsaugos ir Redakcijos komisijose. Priklausė komisijai, 1920 m. rudenį tyrusiai padėtį kariuomenėje. Dalyvavo rengiant ir svarstant Amnestijos įstatymą ir kvietė jį priimti kuo skubiau. P. Ruseckas siūlė amnestiją taikyti ir 1920 m. vasario 22 d. Priešvalstybinio sukilimo dalyviams – teigė, kad sukilimą provokavo ir tuomečiai „gyvenimo ir kariuomenės netobulumai“, tarp sukilusių kareivių buvę daug tokių, kurie „jėga buvo priversti dėtis prie sukilėlių“⁷⁴. Po ilgų diskusijų įstatymas buvo priimtas ir pritaikytas sukilimo dalyviams. P. Ruseckas rūpinosi ir karinės padėties būtinybe šalyje, ir įstatymu dėl žemės aprūpinimo kariškiams. Daugiausia dirbo prie įstatymų, susijusių su Lietuvos Respublikos gynyba ir kariuomene. Prasidėjęs kovoms su lenkais, P. Ruseckas inicijavo Vyriausiojo gynimo komiteto įsteigimą ir buvo jo sekretoriumi. Buvo Šaulių sąjungos valdybos nariu ir daugelio leidinių redaktoriumi ir bendradarbiu. Pats parašė 26 knygas⁷⁵. Jo iniciatyva buvo surinkti kūrėjų savanorių atsiminimai ir 1937 m. išleisti dviem tomis. 1922–1925 m. buvo „Kario“ redaktorius, 1928–1930 m. dirbo Kauno savivaldybėje, o 1930–1940 m. įvairių leidinių redakcijose. 1941–1944 m. dirbo Vilniuje antikvariato knygyne. 1944 m. suimtas, nuteistas ir išvežtas į lagerį, čia žuvo. Apdovanotas Vyties Kryžiaus ordinu be kardų, Savanorių medaliu ir kt.

11. Leitenantas **Juozas Skyrius** (1897–1986) 1921 m. baigė Karo mokyklos 4 laidą, suteiktas ltn. laipsnis ir paskirtas į pėstininkų pulką, kulkosvaidžių kuopą. Į Steigiamąjį Seimą kandidatavo III (Raseinių) rinkimų apygardoje, Lietuvos ūkininkų sąjungos sąrašė. Steigiamojo Seimo nariu tapo 1922 m. pasitraukus Vladimirui Jurgučiu. J. Skyrius iš pradžių dirbo Krašto apsaugos, vėliau – Skundų ir

⁷⁴ Stakeliūnaitė, D. Ruseckas Petras. *Ten pat*, p. 324.

⁷⁵ Kavaliauskas, V. *Lietuvos karžygiai (Vyties kryžiaus kavalieriai) (1918–1910)*, t. 5, Vilnius, 2012, p. 302.

tardymų komisijose⁷⁶. Buvo išrinktas į I ir II Seimą. 1926 m. pačiam prašant išleistas į atsargą, 1934 m. atliko pratybas 8 pėstininkų pulke, buvo Lietuvos šaulių sąjungos Tauragės apygardos kuopos vadu⁷⁷. 1941 m. su šeima ištremtas, 1960 m. grįžo į Lietuvą.

12. Pulkininkas **Kazys Škirpa** (1895–1979) 1919 m. savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę, Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos buvo pripažintas pirmuoju Lietuvos kariuomenės savanoriu. Pradėjo formuoti Vilniaus batalioną, dalyvavo kovose su bolševikais ir bermontininkais. Į Steigiamąjį Seimą kandidatavo V (Panevėžio) apygardoje Lietuvos socialistų liaudininkų demokratų sąrašė. Išrinktas nebuvo, bet į Seimą pateko vietoje 1920 m. spalio 1 d. iš jo pasitraukusios G. Petkevičaitės-Bitės. Priklausė Lietuvos socialistų liaudininkų demokratų frakcijai. Daugiausia dirbo Krašto apsaugos komisijoje. K. Škirpa pasisakė už Ypatingųjų valstybės įstatų papildymą paragrafu, leidžiančiu steigti koncentracijos punktus, gynė kritikuojamus karo komendantus, pabrėžė jų sudėtingą tarnybą⁷⁸. Prasižymėjęs kovoms su lenkais ir Mažojo Seimo darbo metu organizavo 1 savanorių pulką (vėliau 13 pulkas). Pasižymėjo kovose su visais Lietuvos priešais. Grįžęs į Seimą, K. Škirpa dirbo Krašto apsaugos komisijoje. 1921 m. atsisakė mandato ir grįžo į kariuomenę, nuo 1925 m. tarnavo Generalinio štabo 2 skyriaus viršininku. Po 1926 m. perversmo atleistas iš tarnybos, o 1927 m. paskirtas Lietuvos pasiuntiniu Berlyne. 1941 m. ten įkūrė Lietuvos aktyvistų frontą, rengė 1941 m. birželio 23 d. sukilimą, buvo paskirtas Lietuvos laikinosios vyriausybės premjeru, bet vokiečiai neleido atvykti į Lietuvą. 1945–1949 m. gyveno Paryžiuje, po to emigravo į JAV. Dalyvavo Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto (VLIK) veikloje, parašė kelias knygas apie kovas ties Seinais ir publikavo Birželio sukilimo ir Lietuvos laikino-

⁷⁶ Bukaitė, V. Juozas Skirius. *Lietuvos Steigiamojo Seimo (1920–1922 metų) narių biografinis žodynas*, p. 335.

⁷⁷ *Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1920*. Vilnius, 2007, t. 7, p. 93.

⁷⁸ Truska, L. Kazys Škirpa. *Ten pat*, p. 378.

sios vyriausybės dokumentus. Apdovanotas Vyties Kryžiumi, Savanorio medaliu ir kt.

13. Leitenantas **Vincas Šmulkštys** (1892–1965) savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę, 1919 m. baigė Karo mokyklos I laidą, paskirtas į Artilerijos pulką, suteiktas leitenanto laipsnis, dalyvavo kovose su bolševikais. Į Steigiamąjį Seimą išrinktas I (Marijampolės) rinkimų apygardoje su Lietuvos krikščionių demokratų partijos sąrašu. Dirbo Ekonominėje bei Skundų ir tardymo komisijose. Prasidėjęs kovoms su lenkais Seime padarė pareiškimą, prašydamas Seimo paleisti jį vienam mėnesiui ar ilgiau, jei reikės, stoti į kovotojų gretas⁷⁹. Aktyviai dalyvavo diskusijose dėl ginklų šauliams išdavimo. Tai buvo įtraukta į Šaulių sąjungos įstatymą. 1922 m. grįžo į kariuomenę, bet buvo išleistas siekti aukštojo mokslo. Baigė Miuncheno aukštąją technikos mokyklą. 1928–1931 m. dirbo Finansų ministerijos Banko skyriuje. 1941 m. dirbo Vilniaus miesto savivaldybėje, 1944 m. pasitraukė į Vakarų, vėliau į JAV. Apdovanotas Savanorių kūrėjų medaliu ir kt.

14. Majoras **Klemensas Vaitiekūnas** (1888–1943) 1919 m. mobilizuotas į Lietuvos kariuomenę, paskirtas į Sanitarijos skyrių. Vėliau tarnavo Aviacijos dalyje, Joniškėlio batalione ir kt. Į Steigiamąjį Seimą išrinktas V (Panevėžio) apygardoje su Lietuvos ūkininkų sąjungos sąrašu. Priklausė krikščionių demokratų blokui. Dirbo Ekonominiam, Sveikatos, Darbo ir socialinės apsaugos komitetuose⁸⁰. Mažojo Seimo metu grįžo į kariuomenę, paskirtas vyr. gydytoju 3 dragūnų Geležinio vilko pulke. Grįžęs į Steigiamąjį Seimą aktyviai dalyvavo svarstant „Medicinos personalo paskirstymo“ projektą, kritikavo „Karių specialybės priedo“ projektą, kad į kariuomenės specialistų sąrašą neįtraukti karo gydytojai. Visą laiką gynė karo gydytojų, ilgai tarnavusių kariuomenėje, teises. Po Steigiamojo Seimo grįžo į 3 dragūnų Geležinio vilko pulką ir tarnavo gydytoju. 1925 m. patvirtintas

⁷⁹ Blažytė-Baužienė, D. Vincas Šmulkštys. *Lietuvos Steigiamojo Seimo (1920–1922 metų) narių biografinis žodynas*, p. 384.

⁸⁰ Veilientienė, A. Klemensas Vaitiekūnas. *Ten pat*, p. 414.

majoro laipsnis (nuo 1922) ir išleistas į atsargą. Dirbo Šiauliuose, buvo aktyvus Šaulių sąjungos narys. 1940 m. suimtas, kalintas Šiauliuose, Kauno IX forte, Vilniuje ir išvežtas į Karlogo lagerį, ten žuvo.

15. Pulkininkas **Konstantinas Žukas** (1884–1962) 1919 vasario 15 d. įstojo į Lietuvos kariuomenę, priimtas į 1 pėstininkų pulką ryšių komandos viršininku, vėliau paskirtas Užnemunės fronto vadu. 1919 m. spalio 7 d. suteiktas majoro laipsnis. Į Steigiamąjį Seimą išrinktas I (Marijampolės) rinkimų apygardoje su Lietuvos valstiečių sąjungos sąrašu. Priklausė Lietuvos valstiečių sąjungos frakcijai. 1920 m. K. Griniaus Vyriausybėje krašto apsaugos ministras. Seime buvo komisijos, tiriančios Kauno įgulos sukilimą, narys ir Krašto apsaugos ir Skundų komisijų narys. 1920 m. liepos 16 d. posėdyje perskaitė pranešimą apie Lietuvos kariuomenės žygį į Vilnių. Aktyviai pasisakydavo ir siūlydavo svarbių įstatymų, susijusių su kariuomene, pakeitimų. Pasisakė dėl karo padėties būtinumo, prisidėjo išaiškinant vadinamąją Sacharino bylą⁸¹. 1921 m. balandžio 17 d. pasitraukė iš krašto apsaugos ministro ir vyriausiojo karo vado pareigų ir iš Steigiamojo Seimo. Grįžo į kariuomenę, buvo kariuomenės generalinio štabo viršininku, dėstė Aukštuosiuose karininkų kursuose. 1922 m. paskirtas 4 divizijos vadu. 1923 m. pakeltas pulkininku, o 1925 m. pačiam prašant išleistas į atsargą. Gyveno ir dirbo Kaune. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, 1949 m. į JAV.

Susipažinę su trumpomis karių Steigiamojo Seimo narių biografijomis, galime apibendrinti, kad į Steigiamąjį Seimą buvo išrinktas 1 generolas, 2 pulkininkai, 3 majorai, 2 kapitonai, 1 vyr. leitenantas, 3 leitenantai, 1 viršila, 1 karo valdininkas ir 1 eilinis kareivis. Iš jų Vyties Kryžiumi buvo apdovanoti 4 kariai, Savanorių medaliu 7 kariai, 1 karininkas – kpt. A. Matulaitis žuvo kovose su lenkais. 2 karininkai – kpt. L. Natkevičius ir plk. K. Škirpa suformavo ir vadovavo karinėms dalims Mažojo Seimo metu. Kpt. L. Natkevičius įsteigė ir

⁸¹ Truska, L. *Ten pat*, p. 448.

vadovavo savanorių raitelių šimtainei „Geležinis vilkas“ (vėliau 3 raitelių „Geležinis vilkas“ pulkas, 3 dragūnų Geležinio vilko pulkas). Plk. K. Škirpa suformavo ir vadovavo 1 savanorių pulkui (vėliau 13 pulkas).

Steigiamojo Seimo nariai kariai buvo aktyvūs ir Seime. Aštuoni nariai kariai dirbo Krašto apsaugos komisijoje, o vienuolika jų aktyviai palaikė arba patys siūlė įstatymus, susijusius su kariuomene ir Šaulių sąjunga.

Išvados

1. Kuriantis Lietuvos kariuomenei ir vykstant kovoms trimis frontais kilo didelių aprūpinimo problemų – trūko ginkluotės, tinkamo maitinimo, rūbų, o gyvenimo sąlygos kareivinėse buvo netinkamos. Daug problemų kildavo ir dėl vokiečių, nenorinčių lengvai atiduoti Lietuvos teritorijos ir rengiančių įvairias provokacijas.

2. Laikiniosios valstybės tarybos priimtas Rinkimų įstatymas n suteikė rinkimų teisės kariams, jiems buvo suteikta tik teisė kandidatuoti į Steigiamąjį Seimą. Už demokratinių ir lygių kaip visiems piliečiams teisių kariams suteikimą pasisakė Lietuvos socialistų liaudininkų demokratų partija ir Valstiečių sąjunga, kiek santūriau karius palaikė Lietuvos socialdemokratų partija. Lietuvos krikščionių demokratų partija neįvardijo kariškių kaip atskiros grupės, kuriai būtina suteikti balsavimo teisę, ir pasitenkino reikalavimu, kad rinkimai būtų visuotiniai. Kad kariškiams nereikia suteikti rinkimų teisės, pritarė ir krašto apsaugos ministras Povilas Žadeikis, ir aukštoji karininkija.

3. Priešvalstybinis sukilimas buvo svarbus to meto įvykis, priverkęs kariuomenės vadovybę ir valdžią pakeisti Rinkimų įstatymą ir suteikti balsavimo teisę kariams. Kas buvo jo rengėjai, mūsų istoriografijoje galutinio atsakymo nėra. To meto spaudoje įvardijami lenkai, bolševikai ir vokiečiai. Vykdytojai buvo suimti, nuteisti ir sušaudyti,

o besislapstantieji po Steigiamojo Seimo priimto Amnestijos įstatymo buvo amnestuoti.

4. Dauguma į Steigiamąjį Seimą išrinktų karių dalyvavo Nepriklausomybės kovose ir pasižymėjo: 4 buvo apdovanoti Vyties Kryžiumi ir 7 Savanorių medaliu. Steigiamojo Seimo narys kpt. A. Matulaitis žuvo kovose su lenkais. Šių kovų metu, dirbant Mažajam Seimui, kpt. L. Natkevičius suformavo ir vadovavo Savanorių raitelių šimtainei „Geležinis vilkas“, o plk. K. Škirpa 1 savanorių pulkui. Dauguma Steigiamojo Seimo narių karių priklausė Krašto apsaugos komisijai, o didžioji dauguma pasisakydavo ir patys siūlė įstatymo pataisas, nau dingas kariuomenei ir Šaulių sąjungai.

LITHUANIAN ARMY ON THE EVE OF THE ELECTION OF THE CONSTITUENT ASSEMBLY (SEIMAS) AND THE AMENDMENT OF THE ELECTION LAW

AUŠRA JUREVIČIŪTĖ

Summary

The paper deals with the fragments of the establishment of the Lithuanian Army and its fights with the Bolsheviks and Bermontists. Also, it seeks to remind the society of the victims of these fights and perpetuation of their memory. The figures of the army at the start of the year 1920 are presented. In addition, the uprising of the soldiers of the Kaunas crew in February 22–24, 1920, so-called Panemune uprising or Soldiers' rebellion, is analyzed within the framework of the historical materials available. This event was of special significance to the army just at the stage of creation, to its image and the soldiers'

motivation. The question who prepared the uprising and who benefitted from it is not answered so far. There are several versions, e. g., it was beneficial to the Poles, because destabilization of the situation could have resulted in no elections at all, consequently, Lithuania could not be recognized by other countries as a democratic state having received the right to the elections of the Constituent Seimas, and unsatisfied soldiers might have been very useful for the enemy. An unstable situation in the Lithuanian Army was also beneficial to the Bolsheviks and the Germans, for their efforts to unite forces in would-be

wars. These countries were mostly interested in the fact that Lithuania should not be recognized as a country established on a democratic basis. By analyzing the military as well as the official press, the paper reveals the Army's attitude to the elections and the soldiers' participation, specifical-

ly, after the uprising. Short biographies of those 15 elected to the Seimas are presented by showing their contribution to the work of the Seimas and identifying the number of officers, soldiers and volunteers, as well as the Knights of the Vytis Cross.

Key words: Lithuanian Army, Independence wars, Constituent Assembly (Seimas), uprising, rebellion, the right to vote, the election law.

Įteikta 2020 m. rugsėjo 28 d.